

QUINS SÓN ELS LÍMITS I LES POSSIBILITATS DELS MECANISMES D'ACOLLIDA EN EL SISTEMA EDUCATIU?

Núria Esmatges Dedeu
Estudiant de Psicopedagogia UOC

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest article es analitzar els mecanismes d'acollida dels que disposen els centres educatius oferts per la Institució educativa i fer una valoració dels límits i de les possibilitats d'aquests a l'hora de posar-se a la pràctica.

En primer lloc faré una breu revisió de l'evolució del terme d'interculturalitat dins de la política educativa dels últims anys a Catalunya.

EVOLUCIÓ DE LA INTERCULTURALITAT DESDELS ANYS 80 FINS A L'ACTUALITAT

L'evolució de la interculturalitat dins l'àmbit educatiu ha tingut en els últims anys una evolució força important.

Des del restabliment de la democràcia trobem a Catalunya dues línies de polítiques educatives del tractament de la diversitat, en primer lloc a l'any 1983 s'estableix la Normalització Lingüística (immigració arribada a Catalunya de castellanoparlants) en aquest cas es tractava d'una integració cultural, a partir del curs 83-84 comença el Programa d'Immersion.

A principi dels anys 90 neix la segona línia de política educativa amb la creació del "Programa d'educació compensatòria", l'aplicació d'aquest programa va afavorir la compensació de les diferències culturals, però no pas les desigualtats, aquest programa anava adreçat al fills d'immigrants del Tercer Món.

L'any 1995 apareix la preocupació per la interculturalitat dins el programa de l'educació compensatòria, en el full informatiu trobem escrit:

"Assegurar que els alumnes que pertanyen a minories ètniques i/o amb risc de marginació social rebin una resposta escolar adequada a les seves necessitats." (Generalitat de Catalunya Departament d'Ensenyament (1995). Full informatiu. Programa d'Educació Compensatòria.)

L'actuació educativa fins a finals dels anys noranta podem dir que es tractava un programa feble o de mínims de l'educació de la interculturalitat, ja que la seva aplicació era exclusivament per els fills dels immigrants.

Cal remarcar també que trobem una posició intercultural forta en certs moviments de renovació pedagògica i de diverses associacions.

En el terrenys de les polítiques escolars també s'observen alguns canvis que fan pensar que l'educació intercultural està imposant-se.

L'actual política educativa ens presenta un nou Pla del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, anomenat LIC (Lingüístic- Intercultural-Cohesió Social) que disposa de diferents recursos i mecanismes d'acollida adreçats als centres educatius. S'ha creat segons el decret 282/2004 la Subdirecció General de la Llengua

i Cohesió Social, amb dues unitats administratives.

- Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC).
- Servei d'interculturalitat i Cohesió social (SICS).

Dins d'aquest Pla trobem els següents paràgrafs :

"L'educació intercultural no s'ha de plantejar com una qüestió que només afecta aquells centres amb alumnat de diferent procedència cultural, sinó que és un element fonamental del currículum de tot l'alumnat". "Tot això implica un canvi de perspectiva a l'hora d'abordar els continguts culturals de la nostra societat, i en conseqüència, afecta tot el currículum, tot el professorat i totes les institucions educatives" (Pla de Llengua i Cohesió Social. Apartat 4 L'educació intercultural: un repte per a tot l'alumnat i per a tots els centres educatius. Pàg.11.)

L'objectiu general d'aquest Pla és potenciar i consolidar la cohesió social, l'educació intercultural i la llengua catalana en un marc plurilingüe.

A més d'aquest objectiu general, també promou la formació d'un Pla Educatiu d'Entorn on hi estiguin implicades totes les Institucions relacionats amb l'àmbit educatiu, la interculturalitat no s'ha de centrar només en el marc escolar, s'ha d'obrir l'ensenyament intercultural, adonar-se que el fet educatiu no es pot resumir només als centres educatius, l'adquisició de cultura i l'interacció entre cultures també es dona en altres àmbits, tal com diu Bronfenbrenner en la seva teoria del desenvolupament humà, tots els microsistemes de l'individu influeixen en el seu desenvolupament tant a nivell cognitiu com social, psicològic...

LÍMITS I POSSIBILITATS DELS MECANISMES D'ACOLLIDA EN EL SISTEMA EDUCATIU

Les possibilitats dels actuals mecanismes d'acollida que ens proporciona la Institució pertinent són moltes, al meu entendre és un projecte molt ambiciós i que podríem dir que està en una posició destacadament forta del tractament de l'educació intercultural, implica a tota la comunitat educativa (tant a alumnes com a professors, com a l'equip directiu del centre), preveu una modificació curricular, té destinat un pressupost i recursos humans, tant a nivell de formació com d'assessorament. Es disposa una web de consulta (Espai LIC) on podem trobar molt material per a poder treballar, té en compte els alumnes d'incorporació tardana, allarga el temps d'estada a l'aula d'acollida, en definitiva sobre el paper és un bon Pla d'actuació i les possibilitats al meu paper són molt elevades.

Fins ara he parlat de les possibilitats, ja he remarcat que crec que són moltes, hi ha un gran ventall, però un factor per a mi molt important alhora de posar límits a aquestes possibilitats, es troba en el professorat, per una banda, s'ha de conèixer que vol dir educar en l'interculturalitat, per això és necessària una renovació

pedagògica per part de molts professionals, ja que moltes vegades, sobre el paper o en el Projecte de Centre, és molt fàcil fer-ho, però la realitat a les aules és una altra, no es dediquen només a fer un material compensatori per els alumnes amb mancances lingüístiques o cognitives? On trobem l'educació intercultural en l'aula, si molts dels professors no creuen en ella? Com es pot transmetre una cosa en la que no hi creus? Sempre es parla dels alumnes quan diem educació intercultural, però i els mestres? Quin paper hi tenen en aquesta educació?

Personalment opino que queda molt ben reflectit en una cita de Mariano Fernández Enguita quin ha de ser el paper dels professors:

“Responsabilidad profesional supone ser consciente de que el respeto a las otras culturas, la educación intercultural, la integración de las minorías etc... no es responsabilidad de los otros sino propia. No basta con esperar soluciones de las administraciones públicas, cursos de formación o recetas mágicas. Esperar a que la Administración nos lleve a un cursillo en horas lectivas, si es posible, es una respuesta de oficinista, no de profesional.”

Les revisions curriculars són un altre límit que frena les possibilitats dels mecanismes d'acollida, ja que què passa quan la integració s'ha de fer a l'aula? On estan els continguts curriculars que permetin desenvolupar l'interculturalitat?

Moltes vegades només es treballa en àrees molt específiques com en hores d'ètica, en hores de tutoria, en algunes unitats de socials... És massa feina reescriure el projecte curricular de centre. En els diversos departaments (em refereixo a l'educació secundària) hi ha “professionals” que no estan disposats treballar més del que sigui necessari, en la seva aula no tenen cap problema d'integració, els alumnes respecten les normes de convivència de l'aula, no es enganyem, imposades des de l'autoritat, jo em pregunto, si no entenen la diversitat dins la pròpia cultura, com han d'entendre la diversitat entre cultures diferents?

Un altre problema afegit és que l'educació o l'àmbit escolar, moltes vegades està desvinculats del àmbit socio-cultural, econòmic que trobaran en sortir.

Penso que els professors s'han de preguntar i qüestionar que volem donar als nostres alumnes, una sèrie de coneixements curriculars adreçats, o que només siguin vàlids, pels estudiants que volen seguir el seu camí acadèmic? què fem amb els altres? Perquè hi ha tan fracàs escolar en l'educació secundària? Perquè creix la conflictivitat entre els alumnes? Perquè creix l'assajament entre els joves? A qui li toca treballar en aquest aspecte?

En la meua modesta opinió, l'element clau és el respecte mutu, ens hem de saber respectar com a éssers humans que tots som, no ens hem de sentir amenaçats per una persona diferent a nosaltres, no ens farà pedrer cap tret d'identitat, sinó tot al contrari, ens enriquirà com a persona.

Cito les paraules pronunciades per Miguel López Melero a les “IX Jornades de Educación y Formación del profesorado”(Málaga):

“El problema grave radica en que hay una retórica educativa (currículum, objetivos, organización, pensamiento del profesorado) pero no se tiene el convencimiento en que la educación viene determinada por la calidad de las relaciones en el aula, por las interacciones permanentes, por la socialización del desarrollo y del conocimiento”

Queda palès que moltes vegades es creu que, segons amb quina cultura interactues (anglesa, japonesa, nord-americana...), és a dir països desenvolupats), t'enriqueixes; són font d'innovació i no hi ha cap problema per integrar-los, accedeixen a llocs de treball amb un status econòmic elevat, tenen fins i tot escoles en la seva llengua materna, tenen menys problemes d'adaptació, moltes vegades els hi respectem la seva pròpia llengua, queda bé parlar anglès, dona prestigi. En canvi, quan els éssers humans provenen del món subdesenvolupat, i venen al nostre país, no per a una millora de feina, sinó tot el contrari, per una necessitat bàsica, el seu procés d'integració i d'adaptació resulta moltes vegades un tràngol molt dur.

Els fills d'immigrants, segones i algunes terceres generacions, ja tenim exemple de la integració d'aquests, al sortir de l'àmbit educatiu obligatori, es troben amb una realitat: no troben feines ben qualificades, una minoria molt petita arriba a la universitat, un gran percentatge no acaben els estudis secundaris, no acrediten... Això és el peix que es mossega la cua. Com que no estan qualificats no troben feina, però tot i així, si ho estiguessin també es trobarien al final de la cua, sempre serien els “últims de la fila”. Això també ens hauria de fer reflexionar sobre quina educació hem de donar a aquests joves i ser conscients que per molt que treballem l'educació intercultural al centre escolar, la nostra societat és individualista i competitiva. Els valors de cooperació i solidaritat costen molt de trobar en el món social fora de l'entorn escolar (si és que en aquest hi és); aquesta també pot ser una barrera o un límit, ja que penso que a l'educació se li ha de donar un sentit, els alumnes han de trobar un sentit o utilitat al seu aprenentatge.

CONCLUSIÓ

Després d'analitzar els mecanismes d'acollida del sistema educatiu, podríem concloure que actualment aquests disposen de moltes possibilitats tant de recursos com de materials i pressupost. Tenim engegat un pla d'actuació encara molt jove, fa poc temps que funciona o que s'ha posat en pràctica, però teòricament està ben estructurat i fonamentat. En aquest pla estan contemplats tots els aspectes a tenir en compte per a oferir als alumnes una bona acollida, però penso que els límits que es troben encara són molt importants, essent un dels més importants el professorat. Estem preparats professionalment per donar resposta a aquests reptes?

Una qüestió bàsica, és que tots els professors necessiten una continuïtat formació permanent, però la gran pregunta és: estem disposats a fer-ho o ja ens va bé tal com estan les coses?

A aquestes últimes preguntes no sé la resposta, ja que parlant de diversitat, dintre del col·lectiu de mestres també n'hi ha molta, i molts es preguntaran perquè he de ser jo el primer en canviar?

Finalment, entenc que l'educació està basada en les relacions que s'estableixen entre les persones que hi intervenim, i el que sembla clar és que si el tipus d'alumnat canvia, també ha de canviar el professorat i la seva manera d'interactuar amb els alumnes.

Desembre 2005

Referències bibliogràfiques:

- www.aulaintercultural.org/php3?id_article=855 / Conclusiones sobre Educación Intercultural en los V Encuentros de Atención a la Diversidad.
- http://aulaintercultural/article.php3?id_article=223 / Educación Intercultural. Lluís Abad
- FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (2001): *Educación en tiempos inciertos*. Madrid. Morata.
- PASCUAL SAÜC, J. *La interculturalitat en les polítiques educatives públiques i escolars*. Barcelona. UOC.